

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ה.א)

1

בס"ד | גיליון 47
פרשת האזינו התשפ"ב
גיליון מורחב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפורים מגדולי ישראל

והנה, כאשר ערכו לניפטר את הטהרה, הבחינו המוני המלווים, ובהם ראשי ישיבות, ת"ח מפורסמים ולומדי תורה ועמליה, שבמקום נערכת עתה הלווייתה של אשה פלונית, שנפטרה בגיל 103 שנים. הקהל שהגיע כדי ללוות את האשה היא לקיברה, היה מאוד-מאוד מצומצם, משום שלנפטרת כמעט ולא היתה משפחה, וגם כל חברותיה ספו-תמו מזמן מן העולם...

אבל, למרות הכל, זכתה אשה זו שמאות רבות של בני תורה ילוו גם אותה אל קיברה, שכן היה זה ממש באותה שעה, באותו מעמד ובאותו מקום בו נערכה הלווייתו של הרב רבינוביץ.

יתירה מכך. בביורר שנעשה במקום נודע שהקשישה התגוררה בחיפה, והחברא קדישא התכוונו לטומנה בבית העלמין בעיר זו. ממש ברגע האחרון לפני עריכת הטהרה בחיפה, נזכר אחד מאנשי החברא קדישא שבעלה של אשה זו נפטר לפני עשרות שנים, והגם שלא הצליח להיזכר היכן קבורהו, הציע לערוך בירור במשרדי חברות-הקדישא בארץ, כדי שיבדקו בפנקסיהן שמא יאתרו את קברו של הבעל, ויבררו האם הנפטרת רכשה חלקה לצידו. כיוון שהבעל נפטר כאמור לפני שנים רבות, לא קל היה לערוך את הבירור הלז. אבל האנשים שהיו מעורבים בענין, לא התעצלו, ועשו בירור אחר בירור, עד שעלה בידם לאתר את קבר הבעל, בבית העלמין בפתח תקוה.

ההפתעה הגדולה היתה שלמרות שהאשה לא רכשה חלקה בחייה, ולמרות שכבר חלפו שנות-דור מאז פטירת בעלה, נותרה חלקה פנויה ליד קבר הבעל.

כמה מהתלמידי חכמים ששהו בבית העלמין החליטו לברר על מה ולמה זכתה האלמונית הלזו לכך. הם התעניינו אצל המלווים מה היו מעשיה ועד מהרה התברר להם שהקב"ה אינו שוכח!

הישיבה היתה במצב כלכלי קשה

לפני למעלה מ-80 שנה, כאשר הנפטרת היתה בשנות העשרים לחייה, הגיעו לאוזניה שמועות שיישיבת 'תורה ודעת' שנוסדה באותם ימים נמצאת במצב כלכלי קשה מאוד. היה זה בימים של טרום-ישיבות באמריקה, ולכן גם איסוף כספים והשגת תרומות היו בבחינת מסירות נפש.

אשה זו החליטה על דעתה לצאת ולאסוף כסף עבור בני ישיבת 'תורה ודעת', וכך במשך זמן רב נדדה מבית לבית והשיגה כסף רב עבור הישיבה שהצליחה לצאת לבסוף מן המצב הקשה ולספק לבחורים את צרכיהם.

מי זכר את המעשה הגדול הזה של האשה? הרי לאחר שחלפו כל כך הרבה שנים מאז, ספק אם היא-עצמה היתה נזכרת בו! אבל הקב"ה, המיטיב הגדול עם בריותיו, זוכר. הוא אינו שוכח, לעולם.

'אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם. אין דבר נעלם ממך ואין נסתר מנגד עיניך'. ומי שבמו-ידיה איפשרה לבני התורה לשבת וללמוד במנוחת הדעת, זכתה שקהל כה גדול של בני תורה ילוו אותה בדרכה האחרונה.

(עלינו לשבח ויקרא עמוד קמ"ח)

האשה האלמונית זכתה שליווה המוני בני תורה

דברים ל"ב נ': "ומת בקר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמיק פאשר מת אהרן אחיד בקר הקר והאסף אל עמיו".

מידת ה'מדה כנגד מדה', של הקב"ה, מאפשרת לכל אדם לידע בשל מה באה עליו טובה פלונית, או חלילה להיפך.

כי אם האדם שוכח, הריבונו של עולם זוכר. כלל ברזל זה פועל הן לטוב והן למוטב.

הקב"ה אינו שוכח לשלם לאדם שכר טוב על כל מצוה ומצוה ועל כל מעשה טוב שעשה, גם אם הוא שכח כבר את המעשה הזה מזמן, ובאותה מידה לא שוכח הקב"ה להעניש את האדם על דברים שאינם-טובים שיצאו מתחת ידו.

ידיעה ברורה ומוחשית בענין זה, עשויה להעניק לאדם את אחד ה'חיזוקים' הגדולים ביותר בחייו. כי כאשר הוא מרגיש שכל דבר נרשם, ואין מציאות כזו שהקב"ה לא יזכור לו את מעשיו, הרי שכל החיים, וכל יום ויום מן החיים, עוברים על האדם בצורה הרבה יותר נעימה.

כל הרחובות הושחרו

שמענו מעשה מופלא מאין כמוהו, העשוי לחזק בנו את ההרגשה ב'מדה כנגד מדה' ובי'ש שכר לפעולתך'. הדבר קרה בהלווייתו של הר"ר פנחס יוסף רבינוביץ ז"ל, אביו של ייבדל לחיים הגאון רבי מרדכי רבינוביץ, ראש ישיבת 'אור ישראל' בפתח תקוה.

היתה זו אחת ההלוויות המרשימות ביותר שידעה העיר פתח תקוה מעודה. אחרי מיטת הנפטר הילכו המוני-המוני בני תורה, תלמידי הישיבה הקטנה של 'אור ישראל', והישיבה הגדולה. ומי רואה אותם יוצאים ויוצא.

כל הרחובות שסביב הישיבות הללו הושחרו בעת ההלוויה, וכך עד שהגיע המסע לבית העלמין סגולה, שם הוטמן הר"ר פנחס יוסף ז"ל.

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

2

בס"ד | גיליון 47
פרשת האזינו התשפ"ב
גיליון מורחב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

החיייה כלב שלא כדן והתגלגל בכלב. רצה להרעיל ציבור – ותיקונו שמסר נפשו להציל ציבור

ביצה דף כא: "... עיסת כלבים..."

"ראיתי בספר 'שיח שרפי קודש' סיפור מתקופת האר"י הקדוש המתאר את תיקונה של נשמת גיחזי. בתקופתו של האר"י התגורר בצפת יהודי עשיר שהיה חשוך בנים. לימים, לאחר שהעשיר ואשתו הרבו בתחנונים לבורא עולם, והפצירו בו שיפקדם בזרע של קיימא, נולד להם בן זכר. ותרב השמחה במעונם. בא העשיר אל האר"י, והזמינו לשמש כסנדק, האר"י הסכים, ואף נעתר לבקשתו של בעל השמחה להשתתף בסעודת המצוה שתערך לאחר הברית.

בעוד בני ביתו של הגביר עסוקים בהכנות לקראת היום הגדול, ישב אחד משכניהם שקינא מאוד בהצלחתו של הגביר, וקנאתו בערה כאש בעצמותיו – ותכנן כיצד להפר את שמחתם. השכן הוגיע את מוחו כדי לחבל תחבולות על מנת להפוך את שמחתם לאבל.

הדבר שעלה במוחו היה זדוני במיוחד. הוא החליט, לא פחות ולא יותר, להרעיל את משתתפי הסעודה, דרך חלונות ביתו צפה בנעשה בבית שכנו, ומשראה שהתנאים בשלו התגנב באין רואים אל תוך הבית, והכניס רעל בקערה הגדולה שבה התבשלו הדגים. איש לא ראה ולא הבחין במעשה נפשע, והשכן שב לביתו שמח וטוב לב. עוד בטרם בוא השעה היעודה התאספו נכבדי העיר בבית העשיר, כדי להיות מן הזרזים לדבר מצוה. עניים רבים הזמנו להשתתף בברית המילה, ואף הם הגיעו לכאן בהמוניהם.

רק האר"י הקדוש התמהמה משום מה ולא הגיע בזמן שנקבע מראש. והיה הדבר לפלא, כיון שהאר"י היה ידוע כדייקן גדול.

כבר חלפה למעלה משעה, והקוראים ממתנים וממתנים, והנה עוד שעה חולפת, ועוד שעה, וסבלנותם של המוזמנים פוקעת. כיצד זה שהאר"י הקדוש, הגדול מכולם, לא הזדרז להגיע למצוה הגדולה? תמהו הכל. אבי הילד לא רצה לוותר על סנדקאותו של האר"י ועל עצם נוכחותו בברית, דבר שיחל לו כל כך הרבה שנים, ומפני כבודו של בעל הבית, הוסיפו גם האורחים להמתין. רק לפנות ערב הגיע האר"י, והסביר לכל הנוכחים את פשר איחורו העצום. כשיצאתי מביתי בדרכי לברית, בא לקראתי כלב גדול והחל לנבוח. שאלתי אותו, מי אתה ומה רצונך, והשיב לי שהוא גלגול, ונחוץ לו תיקון. איזה גלגול אתה? – שאלתי, והכלב השיב שהוא גלגולו של גיחזי.

לשאלת האר"י מדוע התגלגל בכלב, השיב שבשעה ששלח אותו אלישע להחיות את בן השונמית, מסר לו משענתו, והורה להניחה על פני הנער. 'לקחתי את המשענת, אבל בליבי לא האמנתי לנביא שיש תועלת במשענת זו'. אמר הגלגול, והוסיף: 'הייתי כמצחק על כל זה, והנה בדרכי נקלע לפני כלב מת, והחלטתי לעשות צחוק ולנסות עליו את המשענת של הנביא, אם יש בכוחה להחיות מתים והנה, מיד לאחר שהנחתי את המשענת על הכלב, התרחש נס. הכלב הקיץ, פתח עינו, קם ממקומו, נשא רגליו וברח. 'נבהלתי מאוד', לקחתי את המשענת ורצתי אל הנער ההוא. בחרדה הנחתי את המשענת על פניו, אבל הוא לא הקיץ. חזרתי אל אלישע וסיפרתי לו בפחד גדול מה עשיתי, אבל הנביא לא התפלא שהמשענת לא הקיזה את הילד, משום שנפסלה על ידי שהנחתה על גבי כלב. באותה שעה נגזר עליי מן השמים להתגלגל בכלב, ומאז ועד היום אין לי תיקון. ועכשיו משנדוע לי שביכולתך לסייע בידי, באתי אליך בבקשה שתסדר לי תיקון', סיים הכלב את דבריו באוזני האר"י.

האר"י סיפר למשתתפי הברית שאמר לכלב שאינו יודע לו תיקון לבד מזה שיקבל על עצמו למסור את נפשו למען הכלל. המפגש עם הכלב העסיק את האר"י עד כדי כך שנאלץ לדחות את בואו לברית משעה לשעה, 'ורק ברגע זה התפנית להשתתף במצוה'. באותו רגע שבו סיים האר"י את דבריו, נכנסה המשרתת של הגביר, ואמרה בהתרגשות: כאשר הורדנו את קערת הדגים מעל האש, קפץ לתוכה כלב אחד, ומיד מת. ביקש האר"י לראות את נבלת הכלב, ומשראהו אמר כי אכן היה זה הכלב שפגש בדרכו. האר"י הורה לבדוק את הדגים, ומה מאוד נדהמו הנוכחים להוכיח שהדגים היו מורעלים, והכלב מסר את נפשו כדי להציל את המשתתפים, שהרי בגללו לא אכלו את הדגים. בכך הוא קיבל את תיקונו".

(עלינו לשבח דברים חלק ב' עמוד רנ"ט)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

3

בס"ד | גיליון 47
פרשת האזינו התשפ"ב
גיליון מורחב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

לי נקם ושלם - מדה כנגד מדה

דברים ל"ב ל"ה: "לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם וחס עתדת למו".
לי נקם: "עלי מוטל להשיב נקם לצרי". ד"ה ושלם: "וגם כן תשלום מדה כנגד מדה".
(ספורנו)

יחידים בעולם

דברים ל"ב ל"ב: "ה' בָּדַד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכְרִי".
ה' בַּדַּד יִנְחֵנוּ: "... ובספרי (האזינו ל"ב), ה' בַּדַּד יִנְחֵנוּ, אמר להם הקב"ה: כדרך
שישבתם יחידים בעולם הזה ולא נהניתם מן האומות כלום, כך אני עתיד
להושיבכם יחידים לעתיד לבוא ואין אחד מן האומות נהנה מכם כלום".
(רמב"ן)

★★★

בטחו באליל – שיבקשו ממנו מסתור...

דברים ל"ב ל"ח: "אֲשֶׁר חָלַב זְבַחֵימוֹ לְאֵלֵי שֵׁתוֹ יֵין נְסִיכָם יִקְוּמוּ וְיַעֲזְרֵכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם
סִתְרָה".
יהי עליכם סתרה: "אותו הצור יהי לכם מחסה ומסתור".
(רש"י)

★★★

מדוע זכה משה לראות את ארץ ישראל

דברים ל"ב מ"ט: "עֲלָה אֵל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הִרְ נָבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִזְרַח עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ
וַיֵּרָא אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָה".
"כבר אמרו (ברכות דף ל.) המתפלל בחו"ל צריך שיתפלל דרך ארץ ישראל "כי בחו"ל
יטרפוהו חיצינים (שערי אורה, סוף שער ב', וכן כתב המב"ט בית אלהים, תפילה
פ"ה) והנה כל המצוות אינן אלא בארץ ישראל כמ"ש רמב"ן (לויקרא י"ח כ"ה) ומה
נעשה בעוה"ר אשר אנו על אדמה טמאה בחו"ל? צריכים אנו לכוון בכל עשיית
מצוה כאילו עומדים בא"י ועושין שמה המצוה... ומזה יובן כי משה חשב הואיל
בכל מעשים טובים שעשה היה כוונתו לה' כאילו עשה אותם בא"י... על זה הגיע
לו גמול מדה כנגד מדה שגם הוא בעינו יראה הארץ".
(לקט מהגיוני התורה ע"פ יערות דבש ח"ב דף ר')

הפיכה כנגד הפיכה

דברים ל"ב כ': "וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פְּנֵי מַה־ם אֲרָאָה מָה אֶחְרִיתֶם כִּי דוֹר
תִּהְיֶה לְמִי תִּהְיֶה הָמָּה בְּנִים לֹא אֲמֵן בָּם".
"אסתירה פני כי דור תהפוכות. מדה במדה, הם הפכו פנים
ממנו ושמנו פניהם לעגל וישתחו לו, וגם אני אהפוך פני מהם".
(רבינו אפרים עה"ת)

★★★

הסתרת פני ה' מישראל

"... כי דור תהפוכות המה, ר' אומר: דור תהפוך אין כתיב כאן,
אלא דור תהפוכותא הפכפכנין אתם, במדה שמדדתם באותה
המדה אני מודד לכם, שנאמר (תהלים ע"ח ט'): בני אפרים
נושקי רומי קשת הפכו ביום קרב, מה נאמר בהן (ישעיה ס"ג
י'): ויהפך להם לאויב".
(מדרש תנאים)

כי דור תהפוכות המה: "פירוש, כי האדם נטוע בכוחות צדק
ובכוחות רעים, כמו: קנאה, תאוה, בושה, רחמים. ו"המה"
בהתמידים ברע הפכו כוחות הטובים לרעה, כי נחסר מהם כח
הבושה והחסד (פסוקים ט"ו-י"ח). לכן גם הקב"ה יהפך הטבע
(פסוק כ"ד) "ושון בהמות אשלח בם", מעשה שכבשים נושכים
וממיתים (ספרי שם), היפוך הטבע של צאן. וכן כי יתמיד
האדם בחסד וינוסה בטוב, וכמו שאחר שחרש זרע ועדר
וקצר בקור ובחורב, בא כללות שדהו - "ופאת... קצירך וכו'
לעני ולגר תעזוב אותם" (ויקרא כ"ג ד), שכח - "לא תשוב
לקחתו" (לעיל כ"ד י"ט), אסף עמר - תרומה ומעשרות, מעשר
שני בירושלים, לשמוח בו היתום וכו' (לעיל י"ד כ"ט), אז
יתהפך הכח הרע שבו לטוב. וכן הוא מהפך את הטבע, שכל
המזיקים שבעולם יגינו בעדו והמה לו שומרים. וכמו שאמרו
(ירושלמי פאה פ"ז ה"ג) בעולי רגלים שהזאבים היו משמרים
בתיהם ורכושם. לכן אמר ירושלמי סוף מעשר שני, כמה גדול
כח של עושי מצוות, שכל מקום "השקפה" ארירה וכאן (לעיל
כו"ו ט"ו) ברכה".

(משך חכמה)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

ניסה להתחמק מחיובו לתשלום – איבד כל רכושו

דברים ל"ב ד': "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א-ל אמונה ואין ענל צדיק וְיִשָּׁר הוּא".

"באוזנינו שמענו מעשה כזה שארע שנתן נכסיו לבנו בשטר מתנה כדן, להבריח מן המס (שהיה חייב בו לצרכי העיר). וזה הבן היה לו אשה שכתובתה מרובה, ומת הבן על פני אביו, ובאה אלמנתו וגבתה כל כתובתה מנכסי חמיה בכח שטר מתנה שבידה, והלכה והיתה לאיש אחר. וא"ז הזקן שניו יחרוק ונמס, שהוא גרם לעצמו ליתן לאחרים חילו, וענו כל העם ואמרו: הצור תמים פעלו".

(יעלו חסידים עמוד של"ג)

ריקבון והבאשה לפי המעשים

"ואין פירות ותבואה באין לידי הרקבה אלא מתוך דרכיהם של בני אדם (פירוש: המרקיבים דרכיהם – פירותיהם נרקבים), ואין עיניהם של בני אדם כהות בחצי ימיהם אלא מתוך דרכיהם (פירוש: הכהו דרכיהם – יכהו עיניהם), ואין בני אדם מיטמאין בנגעים אלא מתוך דרכיהם (פירוש: טימאו דרכיהם – נטמאים בנגעים), ואין בני אדם באין לידי הבאשה אלא מתוך דרכיהם (פירוש: המבאשים דרכיהם – באם לידי הבאשה), ואין נשים מיטמאין בזיבה אלא מתוך דרכיהן (טימאו דרכיהן – יטמאו בזיבה)".

(ילקוט שמעוני האזינו רמז תתקמ"ב, תנדב"א זוטא פרק ג')

הקב"ה נפרע מאתנו ח"ו מדה במדה. בעבור שנעשית מצוות תפילין בטלה אצלנו, נפרע הקב"ה בלקיחת התפילין מאתנו

"... ואמרתי לנפשי, מה זאת עשה אלוקים לנו. ומדוע נותן כל כך כח להשטן לקטר על כלל ישראל, ומדוע גברה כל כך מדת הדין בעולם, ובוודאי משפטי ה' אמת וצדק, ולא חשוד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא, וא"כ מה גרם לנו, כל הצרות והגזרות הללו?"

וכאשר התבוננתי בכל זה, והייתי משתאה ומשתומם על המצב הנוכחי, מצאתי במדרש תדשא סמוכים לזה, דאיתא שם דכל הצרות הבאות עלינו בתחילתם על ידי רשעי ישראל, ואח"כ כשהגזירה יוצאת, אז ניתן כח להשטן לקטר על כלל ישראל כולו, ואח"כ מתגברת מדת הדין בכל העולם, וכמו שמצינו במשכן שילה, דבזיון הקדשים שנתהוה ע"י חפני ופינחס, גרם שיחרב. וכן שרפת בית מקדשנו, היו הגורמים לזה פריצי ורשעי ישראל, וכמשאחז"ל על הפסוק "ובאו פה פריצים וחיללוה", דאין שום כח בעולם, יכול לשלוט על קדשי ישראל, אלא א"כ נתחללו מקודם, ע"י פריצי ישראל.

וע"כ בימינו אלה, רואים אנו שהקב"ה נפרע מאתנו ח"ו מדה במדה, התורה הקדושה שהיא חיינו ואורך ימינו, הולכת ויורדת פלאים בעוה"ר, לומדי התורה הולכים ומתמעטים מיום ליום, מפני שההורים מחנכים את בניהם בבתי ספר, המלאים כפירה ומינות, וע"י כך נעשים בנים כחשים לה' ותורתו, ובוועטים במצותיו, וגם לאלה הת"ח הלומדים בישיבות הקדושות, שנשארו לנו מעט מהרבה, מעטים מאד המחזיקים בידם, וע"ז התורה הולכת ומתמעטת. וע"כ נפרע הקב"ה מאתנו, שלוקחים ממנו בכמה מקומות במדינת רוסיא את ספרי התורה וספרי התלמוד, שמיסד כולו על דברי התורה, והם שורפים אותם בראש כל חוצות כמו שעשו שם הרשעים בהרבה עיירות, ומהם שחומסים הס"ת והספרים ושולחים לחוץ לארץ ומוכרים לצרכי תעלוליהם.

מצות תפילין, שהיא האות שאנו מעידים על אחדות הבורא ית"ש, שהוא כל יכול ובורא העולם, שזוהי עיקר אמונתנו, נעשה כהפקר בעוה"ר להרבה מאחינו בני ישראל. ונמצאים בתוך כלל ישראל הרבה אנשים שאינם מניחים תפילין, וממילא מבטלים מצות ק"ש ותפילה, ואינם מקבלים עליהם עול מלכות שמים ועול מצות ונקראים מדינא, פושעי ישראל בגופן, שעליהם אחז"ל שנידונין בגיהנום י"ב חודש, ואח"כ גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזר אפרן תחת כפות רגלי הצדיקים (וכ"ז כשלא עשה תשובה). אוי לנו למה שהגיענו בימינו לראות! איך שהמתפללים בבתי הכנסיות ובבתי מדרשות הם רובם מהזקנים שלנו, ובני הנעורים מעטים מאד ההולכים להתפלל, ומהם יש הרבה ההולכים להתפלל שם כדי לומר "קדיש" על הוריהם שמתו.

ולפי"ז בעבור שנעשית המצוה הזאת בטלה אצלנו, נפרע ג"כ הקב"ה מאתנו מדה כנגד מדה, בלקיחת התפילין מאתנו. וכן בכל מצוה ומצוה שאנו מתרפים לקיימה, נפרע הקב"ה מאתנו במצוה ההיא, שמשלח עלינו מפריעים שלא נוכל לקיים אותה, וכל הגזירת על דתנו ותורה"ק שסובלים כלל ישראל במדינת רוסיא, (וכן בשאר המדינות, שאחב"י נמצאים שם) הוא מפני שנהיו מתחילה אצל הרבה מאחב"י, המצות לדברים קטנים קלי ערך, ועל כן נפרע מאתנו הקב"ה מדה במדה. אוי לעיניי שכן רואות, ואוי לאזנים שכן שומעות!".

(אגרות ומאמרים מהחפץ חיים, סימן כ"ג)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

השומע ד"ת – ישמעו לו

דברים ל"ב א': "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ
אֶמְרֵי פִי".

"... 'שמעו ותחי נפשכם' אמר הקב"ה: אם הטית אזנך לתורה, כשתבוא לפתוח בד"ת הכל משתתקים לפניך ושומעים דבריך, כשם שהטית אזנך לשמוע ד"ת. ומהיכן את למד? ממשה רבינו, שע"י שהטה אזנו לתורה, בשעה שבא לפתוח בד"ת נשתתקו העליונים ותחתונים והאזינו דבריו, מנין? ממה שקרינו בענין 'האזינו השמים ואדברה וגו'".

(דברים רבה האזינו י' א')

המשחית דרכו בסתר – יתפרסמו מעשיו ע"י שחיתות בניו

דברים ל"ב ה': "שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנָיו מוֹמֵם דּוֹר עֲקָשׁ וּפְתִלְתֵּל".

פירוש: אמר הבעש"ט: כל מה שהאדם עושה – לעצמו עושה. ולפי זה שמא י"ל, "שחת לו" שאם אדם משחית דרכו בסתר (שחת "לו", היינו, לעצמו במסתרים), אזי "לא בניו מומם" המום איננו מן הבנים, אלא זהו המום שלו - שכעת נתפרסם! כי מעשי הבנים יהיו לפי מה שראו בבית אביהם. ומדה כנגד מדה, על שחטא בסתר, כעת יתפרסם הדבר, כי הבנים הם ראי האב.

הענשת ישראל ע"י עם בזוי

דברים ל"ב כ"א: "הֵם קָנְאוּנִי בְּלֹא אֵל פְּעֻסוֹנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיאֵם בְּלֹא עֵם בְּגוֹי נָבֵל אֶכְעִיסֵם".

ואני אקניאם בלא עם: "מדה כנגד מדה ונר' שעל (החובלים ויקופש) הוא אומר שהם מצירים לישראל בכל מקום והם קרוין 'לא עם' שהרי הם בזוין מכל טכסיסי בני אדם".

(דעת זקנים)

"וישמן ישרון ויבעט"

דברים ל"ב ט"ו: "וַיִּשְׁמְנוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹטוּ שְׂמֵנָת עֲבֵית כְּשֵׁית וַיִּטְשׁוּ אֶלּוֹק עֲשֵׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתָה".

"ר' שמעון בן יוחאי מושלו משל, למה הדבר דומה, לאחד שעשה לו עגל אחד והיה משפשפו ומגרדו ומאכילו כרשנים גדל העגל ונתן בעליו עול על צווארו קירטע העגל ושיבר את העול וקיצץ את הסבניירים. כך אמר הקב"ה למשה: **במדה שמדדתם באותה המדה אני מודד לכם**, מוטות עץ שברת ועשית תחתיהם מוטות ברזל (ירמיה כ"ח י"ג)".

ושם: "...ויטש אלהו עשהו כענין שנאמר (ירמיה ב' י"ג): כי שתיים רעות עשה עמי, אמר להן המקום: **במדה שמדדתם באותה המדה אני מודד לכם**, שנאמר (שם י"ב ז'): עזבתי את ביתי נטשתי את נחלתי, ואומר (תהלים ע"ח ס'): ויטש משכן שילה, (תהלים ע"ח ס"ז): וימאס באהל יוסף, ואומר (ישעיה ב' ו'): כי נטשת עמך בית יעקב".

(מדרש תנאים, דברים פרק ל"ב ט"ו)

מדוע לא נכנס משה רבינו לארץ ישראל

דברים ל"ב נ"ב: "כִּי מִנְגַדְתָּ אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל".

"... הנה כתיב (דברים ל"ב נ"ב): "כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל" וכתב בספר הבן יקיר לי אפרים לאאמר ז"ל בפרשת מי מריבה לבאר, שמשה רבינו ע"ה אמר "המן הסלע הזה נוציא לכם מים", היינו שהקדושה תלויה באדם ולא במקום, ולכן אם ירצה הקב"ה הרי משה רבינו יכול להוציא מים בקדושתו מכל מקום ולא דוקא מסלע זה.

ולפיכך מדה כנגד מדה, משה רבינו לא נכנס לארץ ישראל. שכן הקדושה תלויה באדם ולא במקום, ולכן משה רבינו יכל להכניס את הקדושה גם בחו"ל, ולא היה צריך להיכנס לארץ ישראל. ולפיכך לא נכנס לארץ ישראל.

וזה הפירוש בפסוק: "כי מנגד תראה את הארץ", היינו מרחוק כפירוש רש"י. היינו שגם מרחוק תוכל לראות את הארץ ולהכניס את קדושת ארץ ישראל אפילו בחוץ לארץ עכ"ד ודפח"ח".

(דף על הדף זבחים דף קי:)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

6

בס"ד | גיליון 47
פרשת האזינו התשפ"ב
גיליון מורחב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

על הכעסת ה' בדבר שאין נראה, גם ה' יפרע בדבר שאין נראה

דברים ל"ב כ"ד: "מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרי ורשן בהמות אשלח גם עם חמת זחלי עפר".

"ושן בהמות אשלח גם. כלומר אפילו נשיכת בהמה שאינה ממיתה, יהיה באותה נשיכה שילוח חמץ וארס של נחש שהוא זוחלי עפר וממיתין לכל הנושכים, וכל אלו הם מדה כנגד מדה, לפי שהכעיסוני בדבר שאין נראה כלום בבואה שלהם ובהבל של קדרה, כדפירשתי לעיל וכן לשדים, גם הקב"ה יהא נפרע מהם בדבר שאין נראה כגון מזי רעב".

(פסקי רבינו אביגדור צרפתי מבעלי התוספות, פרשת האזינו, הו"ד בקובץ שיטות קמאי סנהדרין דף צ.).

הקמצנים יטעמו טעם העניות על שלא חמלו על העניים והניחו להם להיות מוטלים ברעב

דברים ל"ב א': "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי".

"המשיל משה רבינו עליו השלום לנדיבים שבעם המשפיעים מטובם לאחרים לשמים, והעניים המקבלים המשילם לארץ. ואמר (דברים ל"ב א'): "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" וגו' ("יד יוסף" פרשת וארא דף כ.).

א"ה, נראה לפרש שהנדיבים המשפיעים לעם נמשלו לשמים, לרמוז שהאדם במדת הנדיבות קונה עולמו עד שנשמתו תעלה השמימה במותו ולא ישלוט בה מעכב עליתה אף שימצאו בידו דברים המחייבים לעכבה שלא תעלה, נדבותו מכפרת לו יען החיה נפשות רבות בנדיבותו. ולעניים המשילם לארץ קורא אני "עניים" לעשירים הכיליים וקמצנים שהם בחינת עניים שאין מהם תועלת כעניים שאין להם לתת. לומר שבמותם תשוב נפשותם לארץ בגלגול אף שיהיה בידם איזה מצוה, יען שבקמצנותם המיתו נפשות רבות ודמם ודם זרעיותם צועקים עליהם שישובו וירשו ארץ שיחזרו לארץ בגופי החומר כבתחילה ויטעמו טעם העניות שטעמו כטעם הלענה מדה כנגד מדה - יען לא חמלו על מרירת העניות והניח לעניים מוטלים ברעב".

(מעיל צדקה, אלף תר"ץ)

נקמת ה' במשנאיו במדה כנגד מדה

דברים ל"ב מ"א: "אם שנותי ברק חרבי ותאחז במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלים".

אשיב נקם לצרי: הנקם שעשו בישראל, כאמרו 'ען עשות אדום בנקום נקם לבית יהודה' (יחזקאל כ"ה י"ב), אשיב להם אותו הנקם, כאמרו 'ונתתי נקמתי באדום ביד עמי ישראל' (שם שם, י"ד). ולמשנאי אשלים: תשלומי מדה כנגד מדה, כאמרו 'כאשר עשית כן יעשה לך, גמולך ישוב בראשך' (עובדיה א' ט"ו).

(ספורנו)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

הנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>

